

ВПЛИВ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ПРИНЦИПУ ПІДЗВІТНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Голик Юрій Юрійович

аспірант кафедри загальноправових дисциплін

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

Підзвітність, публічність та прозорість, відповідальність у процесі розроблення, прийняття і реалізації рішень органами місцевого самоврядування має бути їх неодмінною якістю і характерною рисою.

Питання підзвітності та відкритості місцевого самоврядування стали предметом наукової уваги таких дослідників, як: С. Братель, В. Гаращук, М. Гармон, О. Джафарова, С. Денисюк, М. Дубнік, С. Кушнір, Н. Лагігіна, Т. Наливайко, Г. Пришляк, А. Павелко, Л. Рогатіна, І. Сквірський, О. Федоровська, С. Шестак та ін. Актуальність дослідження принципу підзвітності органів місцевого самоврядування обумовлена його активним розвитком в умовах децентралізації влади як складової принципу транспарентності муніципальної влади – визнаної засади демократичного врядування у світі.

Вплив публічного управління буде ефективним тоді, коли пройдуть ціннісні зміни публічно-управлінської діяльності, зміняться засоби вирішення суспільних проблем, зорієнтованість буде направлена на потреби населення. Все це дає підстави стверджувати, що оптимізація публічного управління та адміністрування в Україні має за мету забезпечення нових принципів відносин щодо формування програм, механізмів підзвітності та громадського контролю. Це сприятиме швидкому поширенню цінностей громадянського суспільства, до яких належать верховенство права, демократія, соціальна справедливість, сильне самоврядування, мобільний державний менеджмент. Відтак, громадськість матиме змогу реалізувати свій потенціал, запровадити інноваційні ідеї, що призведе до створення конкурентоспроможної держави [1, с. 246-248]. Децентралізація як одна із реформ системи публічної влади спрямована на побудову реально демократичного і ефективного врядування в Україні, відповідно до міжнародних та європейських стандартів і підходів. Неодмінною ознакою такого врядування є його прозорість і підзвітність.

Децентралізація можлива і доцільна лише у тому випадку, коли органи місцевого самоврядування є спроможними виконувати надані їм повноваження – організаційно, кадрово, фінансово, вони є прозорими та підзвітними громаді, а також коли держава має змогу ефективно здійснювати нагляд за законністю дій органів місцевого самоврядування та не допустити банкрутства громад через помилку виборців на виборах – обрання тих, хто не може управляти [2, с. 30]. Навіть досконало спланована реформа не буде дієвою без політичної волі та мотивації.

Децентралізація влади забезпечує органам місцевого самоврядування широкі організаційні, функціональні, матеріальні ресурси [3; 4; 5]. Спроможність, ефективність, самостійність, автономність і невідконтрольність місцевого самоврядування державі – ключова мета реформи. Це, в свою чергу, обумовлює низку ризиків і загроз верховенству права, корупційній безпеці, інтересам громади на місцевому рівні тощо. Тому, належно побудована система стримувань і противаг у місцевому самоврядуванні – чи не найдієвіша гарантія забезпечення верховенства права. В цій системі принципу підзвітності належить провідна роль, тому він заслуговує системної наукової уваги.

Реформа децентралізації влади вплинула на зміст принципу підзвітності органів місцевого самоврядування. Це результат як загальних процесів демократизації в Україні та інформатизації суспільства, так і реформи децентралізації влади.

Громадяни бажають впливати на процес прийняття рішень органами державної влади та місцевого самоврядування, щоб побудувати в Україні сучасну демократичну європейську державу. І одним із перших кроків на цьому шляху є звітування перед громадою про вже прийняті рішення. Законодавство передбачає декілька видів звітів, серед яких: звіт постійної комісії місцевої ради; звіт депутата місцевої ради, звіт голови районної, районної у місті та обласної рад, звіт міського, сільського, селищного голови. Дієвою формою звіту є саме звіт перед виборцями, який є обов'язком кожного депутата [6]. Принцип підзвітності органів місцевого самоврядування тісно пов'язаний із залученням громадськості до прийняття рішень на місцевому рівні та розвитком громадського контролю.

Реалізація принципу підзвітності здійснюється в обов'язковому порядку та потребує активних і вольових дій органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Це відрізняє принцип підзвітності від принципу відкритості. Імперативна вимога щодо підзвітності є засобом стримування органів місцевого самоврядування у їхній автономії, яка була суттєво розширена та поглиблена в результаті децентралізації влади.

Основним, фундаментальним принципом місцевого самоврядування є автономія – право на самостійне вирішення проблем місцевого

значення. Правова автономія органу місцевого самоврядування полягає в тому, що він має власні повноваження, визначені законом, а також має право на судовий захист для забезпечення своїх повноважень та дотримання конституційних принципів самоврядності. У межах своїх повноважень орган місцевого самоврядування має повну свободу для здійснення ініціатив. Органи місцевого самоврядування не підпорядковані ієрархічно іншим суб'єктам влади і будь-який адміністративний контроль за його діями можливий тільки для забезпечення законності та конституційних принципів місцевого самоврядування [7, с. 41]. Але автономія, навіть демократичної публічної влади, завжди пов'язана з ризиками і потребує належного урівноваження та збалансування через контроль.

Державний контроль за діяльністю місцевого самоврядування може здійснюватися обмежено, а громадський контроль за місцевим самоврядуванням розвивається повільно. З одного боку відсутність державного контролю, а з іншого – слабо розвинений і несистематичний громадський контроль створюють на місцевому рівні сприятливі умови для зловживання владою, корупції та інших порушень закону. Державний контроль в умовах децентралізації влади є необхідним у контексті дотримання законності і верховенства права, але має бути мінімальним і домірним [8, с. 197-199; 9]. Демократичний громадський контроль та внутрішній вертикальний контроль в органах місцевого самоврядування мають бути домінуючими у стримуванні незаконної дискреції та зловживанні автономією муніципальною владою. Основою для такого контролю є принцип підзвітності органів місцевого самоврядування.

Принцип підзвітності місцевого самоврядування перед територіальною громадою створює підґрунтя для застосування практик фасилітації та медіації в громаді.

В умовах децентралізації влади принцип підзвітності органів місцевого самоврядування має на меті – інформувати членів територіальної громади про діяльність органів місцевого самоврядування; залучити громадськість до прийняття рішень на місцевому рівні та до впливу на процес їх прийняття; розвивати громадський контроль; підвищити довіру громади до органів місцевого самоврядування; гарантувати прозорість і верховенство права у роботі муніципальної влади; попередити конфлікти у громаді та нейтралізувати напругу.

Реформа децентралізації влади вплинула на зміст і мету принципу підзвітності органів місцевого самоврядування. Сучасне трактування принципу підзвітності місцевого самоврядування є ширшим, між обов'язок органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб звітувати про свою діяльність.

Належно побудована система стримувань і противаг у місцевому самоврядуванні основна гарантія забезпечення верховенства права. В цій системі принципу підзвітності належить провідна роль. Імперативна вимога щодо підзвітності є засобом стримування органів місцевого самоврядування у їхній автономії, яка була суттєво розширена та поглиблена в результаті децентралізації влади. Демократичний громадський контроль та внутрішній вертикальний контроль в органах місцевого самоврядування мають бути домінуючими у стримуванні незаконної дискреції та зловживанні автономією муніципальною владою. Основою для такого контролю, також, є принцип підзвітності органів місцевого самоврядування.

Література:

1. Лях Ю. І. Взаємодія публічного управління і суспільства України в сучасних умовах. *Інновації в управлінні соціально-економічним розвитком*: мат. І міжн. науково-практ. конф. (5 березня 2018 р., Харків.). Харків, 2018. 580 с.
2. Ткачук А.Ф. Місцеве самоврядування та децентралізація. Законодавство. Київ: ІКЦ «Легальний статус», 2016. 80 с.
3. Наливайко Л. Р., Чепик-Трегубенко О. С. Децентралізація публичної влади в умовах формування громадянського общества и евроинтеграции Украины. *Legea si Viata*. 2017. № 1/2 (301). С. 121-125.
4. Наливайко Л. Р., Чепик-Трегубенко О. С. Децентралізація влади в Україні в умовах розбудови демократичного громадянського суспільства. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. № 10. С. 44-47.
5. Nalyvaiko, L., Chanysheva, G., Kozin, S. Remuneration Of Public Servants In The Federal Republic Of Germany. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. № 4 (5). P. 228-232.
6. Павелко А. Підзвітність – один із ключових принципів місцевого самоврядування. *Місцеве самоврядування*. 2016. № 4. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/ms/2016/april/issue-4/article-17141.html>.
7. Парламентські процедури. Посібник для депутатів місцевих рад та активістів громад / В. Кашевський (упоряд.). Рівне, 2008. 134 с.
8. Мінакова Є.В. Контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування: теоретико-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук. Дніпро, 2021. 244 с.
9. Nalyvaiko I. The role of civil society institutions in preventing and combating corruption in public authorities. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 27-30.